

Surogacja rzeczowa kontekście ochrony majątku powierniczego w europejskiej tradycji prawnej

Praca doktorska dotyczy instytucji surogacji rzeczowej i jej wykorzystania w ochronie majątku powierniczego na tle innych środków prawnych służących ochronie majątku powierniczego w europejskiej tradycji prawnej. Zasada surogacji rzeczowej polega na tym, że określony przedmiot majątkowy, który został nabyty ze środków pochodzących z danego majątku lub z jego wykorzystaniem, staje się częścią takiego majątku. W rezultacie podmiot uprawniony do majątku ma w stosunku do nowo nabytego przedmiotu takie same prawa, jakie przysługiwały mu w stosunku do pierwotnego składnika majątku. Funkcjonowanie zasady surogacji rzeczowej w stosunkowo precyzyjny sposób opisują dwie średniowieczne paremie: „*in iudicii universalibus pretium succedit loco rei et res loco pretii*” (w ramach majątku cena wchodzi w miejsce rzeczy, a rzecz w miejsce ceny) oraz „*subrogatum sapit naturam subrogati*” (surogat przyjmuje naturę rzeczy, którą zastępuje).

Przedmiotem rozprawy doktorskiej nie jest jednak omówienie wszystkich obszarów, w których zastosowanie znajduje surogacja rzeczowa, lecz analiza roli, jaką surogacja rzeczowa odgrywa w ramach środków prawnych służących ochronie majątku powierniczego w różnych systemach prawnych. Charakter prawny surogacji rzeczowej sprawia, że można ją traktować jako metodę ochrony wartości reprezentowanej przez majątek powierniczy mimo zmiany jego składu. Rozprawa doktorska nie jest zatem wyłącznie analizą prawną trustów i innych stosunków prawnych o charakterze powierniczym w wybranych systemach prawnych, jak również nie stanowi wyłącznie badania zakresu stosowania surogacji rzeczowej w ramach tych systemów. Rozprawa doktorska jest bowiem próbą odpowiedzi na następujące pytania:

- 1) w jaki sposób majątek powierniczy chroniony był w prawie rzymskim, jak jest chroniony obecnie w prawie angielskim oraz prawie polskim oraz czy regulacje międzynarodowe lub prace zmierzające do harmonizacji prawa przewidują szczególne regulacje dotyczące ochrony majątku powierniczego?
- 2) jaką rolę odgrywa surogacja rzeczowa przy ochronie majątku powierniczego oraz zabezpieczeniu praw i interesów powierzającego oraz beneficjenta?
- 3) czy aby możliwe było uznanie, że dana instytucja ma charakter powierniczy konieczne jest zidentyfikowanie surogacji rzeczowej, jako jednego ze środków ochrony prawnej majątku powierniczego?

Odpowiedź na powyższe pytania powinna prowadzić do wniosków dotyczących tego, co jest istotą instytucji o charakterze powierniczym. W rezultacie rozprawa doktorska ma zatem stanowić wkład do dyskusji na temat natury prawnej powiernictwa i tego jakie kryteria powinny zostać spełnione, by daną instytucję prawną można było określić mianem powierniczej.

Z uwagi na swój charakter i zakres działania surogacja rzeczowa funkcjonuje obok innych sposobów ochrony majątku powierniczego, wzmacniając ich działanie lub wręcz zapewniając ich skuteczność. Z tego względu przy omawianiu sposobu funkcjonowania surogacji rzeczowej w praktyce konieczne jest przedstawienie innych sposobów, jakie wykorzystywane są w danym systemie prawnym do ochrony majątku powierniczego. Sposoby te różnią się od siebie w zależności od charakteru instytucji powierniczej i zakresu jej wykorzystania, zatem w pracy doktorskiej wskazane zostaną trzy kluczowe elementy ochrony majątku powierniczego: (1) ochrona pozycji beneficjenta, (2) ochrona przed działaniami powiernika niezgodnymi z umową powierniczą oraz (3) zapewnienie integralności majątku powierniczego, tj. traktowania majątku powierniczego jako całości, reprezentującej określoną wartość.

Rozprawę doktorską otwierają ogólne uwagi dotyczące kwestii metodologicznych i terminologicznych. Mimo nieuniknionych trudności, istotne jest wyjaśnienie znaczenia takich terminów jak powiernictwo, majątek powierniczy oraz surogacja rzeczowa. Zagadnienie surogacji rzeczowej i jej wykorzystania w ochronie majątku powierniczego zostanie zbadane przede wszystkim z perspektywy prawnooporównawczej i historycznej.

Po wstępnych uwagach, w kolejnych rozdziałach zagadnienie surogacji rzeczowej w kontekście ochrony majątku powierniczego zostanie przedstawione w prawie rzymskim, będącym podstawą kontynentalnej rodziny praw, prawie angielskim, stanowiącym źródło systemu *common law* oraz prawie polskim, jako przykładzie współczesnego kontynentalnego systemu prawa, stanowiącego połączenie różnych tradycji prawnych. Niejako podsumowaniem pracy będzie przedstawienie międzynarodowych regulacji dotyczących trustów oraz projektów aktów prawnych (tzw. ustaw modelowych), które miały stanowić podstawę do harmonizacji prawa trustów w Europie. Ostatnie dwa rozdziały pracy zawierają całościowe podsumowanie pracy i wnioski.

Celem rozprawy doktorskiej jest analiza roli, jaką surogacja rzeczowa odgrywa w ramach ochrony majątku powierniczego. Ponadto w pracy zostanie podjęta próba odpowiedzi na pytanie co jest istotą majątku powierniczego, w szczególności czy daną instytucję można określić mianem powierniczej wyłącznie dlatego, że opiera się ona na zaufaniu stron, czy też konieczne jest istnienie szczególnych środków prawnych pozwalających powierzającemu lub beneficjentowi skutecznie dochodzić swoich praw, charakterystycznych wyłącznie dla powiernictwa.